

„Hogy még azok is, akik Themis szent művészetétől áthatva nincsenek...” - Kovachich Márton György, valamint Pfahler Károly, továbbá Péterfalvi Molnár István jogtudományi munkáira vonatkozó három, könyvészetileg ismeretlen 19. századi egyleveles, latin nyelvű előfizetési felhívás

(Tanulmány és forrásközlés)¹

Abstract

„Damit diejenige auch, die von der heiligen Kunst von Themis nicht durchdrungen sind...” – Drei, bibliographisch unbekannte, einblättrige, lateinische Subskriptionseinladungen, die sich auf die rechtswissenschaftlichen Arbeiten von Márton György Kovachich, sowie Károly Pfahler, weiterhin István Péterfalvi Molnár beziehen

(Studie und Quellenmitteilung)

Die Studie und Quellenmitteilung stellt drei Subskriptionseinladungen vor, die sich auf die Werke von Márton György Kovachich, Károly Pfahler, István Péterfalvi Molnár beziehen. Das Werk von Kovachich ist ein Werk mit dem Titel *Codex Juris Exercituali Hungariae Decretalis*, das sich mit der Armee, dem Kriegsrecht, mit den militärischen Lebensverhältnissen beschäftigt, und die heimischen Rechtsregeln sammelt, es wurde nur von einem Zensor überprüft, und ist in einer zum Teil autographischen Handschrift des Verfassers bestehen geblieben, es wurde nicht veröffentlicht, der Verfasser war mit der Handschrift im Jahre 1815 fertig (das Datum der Subskriptionseinladung stammt aus dem Jahr 1822). Die Arbeit von Károly Pfahler, das in Keszhely im Jahre 1820 veröffentlichte zweibändige Werk mit dem Titel *Jus Georgicum Regni Hungariae et Partium eidem adnexarum commentatus est*, das grundsätzlich die Zusammenfassung des Urbarialrechtes und einiger landwirtschaftsrechtlicher Fragen ist. Die auf den späteren Verkauf hinweisende Subskriptionseinladung ist aus dem Jahr 1821, ihr Verfasser ist der Buchdrucker und Buchhändler József Eggenberger (Joseph Eggenberger). Im Fall des Werkes von István Péterfalvi Molnár kann sich die Subskriptionseinladung auf die in der Rechtssprechungsperiode zwischen Ostern 1829 bis zum Sankt Martinstag des Jahres 1829 gebrachten Entscheidungen der Kurie in Verbindung stehende Publikation beziehen, deren Verfasser der Rechtsanwalt und Dichter István Domby ist, der guter Freund des bekannten Dichters Mihály Csokonai Vitéz war. (Das Exemplar des letzten Werkes ist verlorengegangen oder es ist versteckt, die Rekonstruktion des Textes erfolgte aufgrund des Fotos auf der Webseite des Verkäufer-Antiquariates). Aus den Subskriptionseinladungen ist das Bemühen des Verlags und des Buchhändlers auszulesen, dass sie das heimische Recht nicht nur für die Rechtskundigen, sondern auch für das rechtssuchende Publikum nahebringen wollten.

I.A három nyomtatvány könyvészetileg ismeretlen voltának felismerése

„[U]t etiam qui Themidis arte sacra imbutus non est...” „[H]ogy még azok is [(jogi) ismereteket szerezzenek], akik Themis szent művészetétől áthatva nincsenek...”- írja Pfahler Károly művére irányuló előfizetési felhívásában Eggenberger József könyvárus, utalva a jogi ismertetés szerepének fontosságára, és jelentőségére. A részleteiben alább ismertető három egyleveles 19. századi latin nyelvű előfizetési felhívás közül kettő (a Kovachich² és a Pfahler-féle³) 2007 októberében került a szerző magángyűjteményébe az Antikkönyv.hu

elnevezésű világhálós antikvárium közvetítésével, egy korábban a jelen folyóiratban már ismertetett hasonlóan könyvészetileg ismeretlen (ang. *unrecorded printing*, ném. *unbekannter Druck*, fr. *imprimé inconnu*), Péterfalvi Molnár-féle egylapos kiadvánnyal együtt.⁴ A vizsgált harmadik nyomtatvány⁵ az előbb említett, és korábban ismertetett Péterfalvi Molnár - féle kúriai döntvénytar előfizetési felhívására szóló nyomtatvány folytatása, elvileg az antikváriusi leírás szerint Dombó Márton nevéhez kötődik, de a példány hiányában ez csak feltételezés. Ezen harmadik egylapos nyomtatvány az antikvárium anyagai között elkeveredett, annak részletét (első felét) az eladó fényképes közzétételéből tudjuk reprodukálni. A nyomtatványok sem az általam ismert világhálós könyvkereső oldalakon, sem a könyvtárak elektronikus katalógusaiban, sem az Országos Széchényi Könyvtár Kisnyomtatványtárában, sem a hazai bibliográfiákban sem találhatóak meg.

II. Kovachich Márton György és a művére szóló előfizetési felhívás

A szláv kultúrkörbe tartozó, horvát eredetű családból származó senkvici Kovachich Márton György (1744-1821), illetve fia, senkvici Kovachich József (1798-1858) tevékenysége a magyarországi forráskutató jogtörténetben kiemelt jelentőségűnek tekinthető, megalapozó jellegű. Az édesapa, Kovachich Márton György filozófiát, jogot, és teológiát, majd 1772-től a Bécsi Egyetemen államtant (vagyis korai közigazgatás-tudomány/államtudományt) és pénzügyeket (*Polizeiwissenschaft und Kameralistik*)⁶ tanult. Az első magyar forráskutató jogtörténész és levéltáros ő maga lett. Ki kell emelni, kötetekben manifesztálódó forráskutatási tevékenységüket: mind Kovachich Márton Györgyöt,⁷ mind Kovachich Miklós Józsefet,⁸ mind közös munkáikat illetően.⁹ Ezek egy része a *korabeli élő jog* (lat. *jus vigens*), azaz tehát a hazai *Corpus Juris Hungarici* kiegészítését szolgálta olyan törvények (szám szerint 19 törvény) feltárásával, amelyek az idők során elvesztek,¹⁰ így nem nyertek felvételt a magyar törvénytarba.¹¹ A két Kovachich nyomdokain kibontakozó forráskutatások alakulását részben árnyalva, e helyütt csak utalni kívánunk arra a tényre, hogy a CIH 35 kéziratos forrása közül harmincegyet ismert¹² a két Kovachich, és csupán csak ötöt nem.¹³ Fontos tisztázni a nuncium szó alapjelentését, amely hír, hirdető, jelentő,¹⁴ nuncium praenumerationis alakban a hazai latinságban egyszerűen csak előfizetési felhívást jelent. Továbbá a sajátos hazai jogi latin nyelvhasználatban a nuncium az alsótábla és a felsőtábla között váltott üzenetek latin neve volt régi parlamenti jogunkban, mint Erekytől az megtudható.¹⁵ A szó relatív ritkaságát jelzi, hogy a Petrik bibliográfia főleg kisebb, ritkább nyomtatványokra szakosodott IX. pótkötete csupán (1701-1800) csupán két előfordulását rögzíti (latin nyelvű előfizetés a Magyarországi Tudósításokra 1791-ből, illetőleg egy hasonló felhívás egy 1797-es latin-olasz-horvát szótárra).¹⁶ Említendő Kovachich 1804-es nuncium kiadványa és két másik kiadványára szóló hasonló felhívás két egyéb szórványos példa mellett.¹⁷ Szükséges jelezni, hogy Kovachich Márton György munkásságának értelmezésében sokat segít V. Windisch Éva 1947-es bölcsészdoktori értekezése, illetve fentebb idézett, 1998-ban megjelent nagymonográfiája sorsát rögzítő két tanulmány. Az 1998-as mű Kovachich életének, törekvéseinek példaszerű, részletes és pontos feldolgozása, de sem az alapkéziratot, sem a nunciumot nem ismeri.¹⁸ A másodlagos irodalom foglalkozott továbbá Kovachich Márton György szerteágazó latin és német levelezésének egy töredékével.¹⁹

A Kovachich Márton György által írt *Codex Juris Exercitialis Hungariae Decretalis* című munka,²⁰ melynek előfizetési felhívásáról szó van, 1815-ös, feltehetően Zágrábban²¹ készült, részben autográf (részben más kéztől származó) alapszöveget és törvénytáblákat tartalmazó kézirat, amely az Országos Széchényi Könyvtár kézirtárában található.²² A kéziratot itt nyílt mód tanulmányozni. A kézirat cenzori példány,²³ mely nyomtatásban nem jelent meg. A példány Kovachich Miklós József ajándékként került a könyvtárba.²⁴ Kötésének mérete nagyfolio, anyaga félbőr (világosbarna maroqin), aranyozással díszítve. A gerincen aranyozott. öt osztatban négy korona nélküli magyar kiscímer látható, a címerpajzson háromszögletű stilizált virágdísz nyugszik. A második osztatban G. M. Kovachich felirat (egy sorban) és alatta a rövid cím (négy sorban). A lapélek körben részben fakult lazacszínű metszéssel színezettek. Kötése színes, világosbarna valamint sötétbarna, változó nagyságú szemszerű földíszítésekkel álló kompozíció. A recto kötéstábla középtű, a verso kötéstábla háromnegyed részben a kartonig kopott, vagy pedig az anyag kiszakadt. A lapok mérete: 400 mm x 245 mm, folio. A szöveget tartalmazó oldalakon átlagban 65 sor szerepel, soronként 40 betűhellyel. Kovachich a hazai hadijoggal, katonai joggal foglalkozó törvénygyűjteményben utal arra, hogy összeállítását egy meg nem nevezett kúriai bíró tanácsai inspirálták, illetve, hogy a megírás érdekében 1810-től fogva beutazta az országot.²⁵ A kézirat tanulsága szerint öt nagyobb témával tervezett a műben foglalkozni.²⁶ Végül az alábbi címekkel valósultak meg a témakörök, tartalmazva a kérdésre vonatkozó jogszabályhelyeket (esetleges rövid bevezetőt követően): I.A kötelezettségek (hadkötelezettség és hadi köteleltségeljesítés) és a hadseregre vonatkozó területbeosztás (hadikerületek); II.A királyi hadakról általában; III.A hadiadó; IV.A vég(vidék)ek és a várak (végvárak) – ideértve a végvárakról történő gondoskodást (élelmezést); V.A hadi fegyelem (fegyelmi jog).²⁷ A kézirat rendkívül vastag papírra készült. A bevezető részeket kivéve a Corpus Juris Hungariciben lévő odaillő törvényhelyek kézirtatos másolatainak kivágatai lettek a lapokra beragasztva.

Az előfizetési felhívás szerint Kovachich műve már nyomtatásra készen állt az Egyetemi Nyomdában. Reményét fejezte ki a felhívás szerzője, hogy a tudós férfiú műve (*impressio Operis Viri*) elősegíti a hazai jog megismerését, és általa a polgári egyének is ugyanannyira fogják ismerni a jogot, mint a jogtudók maguk. A kiadvány ára májusig 10 forint, de ezt követően 15 forintra emelik a későbbi megrendelők számára. Az előfizetési összeget egyenesen a királyi Egyetemi Nyomda nyomdása fogja begyűjteni. Lehetséges fizetni a pesti Medárd napi vásáron is (június 8.). Amennyiben a kiadvány nem jelenik meg, az előfizetők visszakapják a befizetett összeget. Ha a kötet megjelenik, arról a lapokban tesznek közzé hirdetést, és az előfizetők ezt követően juthatnak példányaikhoz.

III.Pfahler Károly műve, és a hozzá kapcsolódó előfizetési felhívás

A neve alapján feltehetően (eredetileg) német nyelvű családból származó, azaz germán kultúrkörbe (is) tartozó Pfahler Károlyról csak annyit tudni, hogy 1820-ban feltehetően még élt, talán 1770 és 1780 között szülehetett.²⁸ Korai, és igen összetett mezőgazdasági jogi művét, mely az úrbéri jogot és annak történetét is tartalmazta²⁹ a keszthelyi Georgikon jogtanáraként (1815-1818) írta, egyben a Festetich grófi uradalom jogtanácsosa volt. Mint a nuncium is utal rá, „Corpus Juris Georgici” formájában uralkodók szerint veszi sorra a jogforrásokat, de magyaráz is számos jogintézményt. Az előfizetés ígérete az előzőhöz hasonló: „még azok is ismereteket szerezhetnek, akik Themis szent művészetétől áthatva nincsenek” azaz nem jogászok, mivel a szerző tárgyát mind általában, mind különös szempontoktól

vezetetten kimerítően feldolgozta. A felhívás az ország különféle sarkaiban lévő könyvkereskedők listáját is tartalmazza, akiktől a mű beszerezhető.

IV. Péterfalvi Molnár István műve és a hozzá kapcsolódó előfizetési felhívás

A nuncium által ajánlott döntvénytár a „Molnariana” sorozat 1829-ben, (esetleg korábban) kiadott valamely részére vonatkozhat, ez sajnos a nuncium fényképen fennmaradt szövegtörödékekéből nem vehető ki. Az 1829-es évaazonosság mellett szólhat, hogy abban az évben két ítéletgyűjteményt is közzétett Molnár kúriai döntvénytárai sorában.³⁰ A Molnár-féle kúriai ítéletekre vonatkozó haraszi és moktsai Haraszty György által jegyzett mutatókötetre³¹ 155 előfizető volt (javarészt hazai kisnemes hivatalnokok). Ha az előfizetési felhívás szerzője valóban Dobby Márton, úgy alighanem 1778 és 1864 között élt „tabularis” ügyvédrel lehet szó, aki Csokonai Vitéz Mihály barátja volt, és latin, valamint magyar halotti beszédek mellett szépirodalmi tréfás verseket is szerzett. Jogi munkájaként csupán e lappangó nuncium vélelmezhető.³² Péterfalvi Molnár műve az előfizetési felhívás szerint a királyi Curia, a Helytartótanács, és a kancellária 1768 utáni döntvényeit röviden, a könnyű tematikus visszakeresést is segítve ismerteti.³³ Több (magánjogi) tárgyszót is megnevez a szöveg: ajándék, vagyonátruházó nyilatkozat, ellenállás ítéletvégrehajtással szemben (oppositio), zálog.

V.A könyvészetileg ismeretlen nyomtatványok könyvészeti leírása

A könyvészetileg ismeretlen nyomtatványok leírása az alábbi.

N.N.: *Nuncium de Codice Juris Exercitialis Hungariae, Auctore Martino Georgio Kovachich.* Buda, Egyetemi Nyomda, 1822. 2 p. 8° 215x140 mm.

EGGENBERGER József: *Nuncium de edendo Corpore Juris Georgici (Urbarialis).* Pest, Eggenberger József, 1821. 2 p. 8° 215x140 mm.

DOMBY Márton: *Nuncium [super imprimendis Sententiis Excelsae Curiae Regiae de Stephanus Molnár de Péterfalva].* Pest, [Fűskúti Landerer Lajos], 1829. 2 p. 8° 215x140 mm.

Valamennyi egylapos nyomtatvány mérete nyolcadrét. Kovachich műve esetében a szerző nincs megjelölve, feltehetőleg az Egyetemi Nyomda részéről feltételezhető a szellemi közreműködő. (Kovachich szerzősége jelenleg nem igazolható, illetve annak bizonyítása későbbi kutatásra vár). A leírások esetében Pfahler műve kapcsán két dolog szorul magyarázatra. Művének kiadója ugyan Perger Ferenc volt, de Eggenberger József szerepét az magyarázza, hogy nemcsak kiadó, hanem könyvárus is volt, így nyilván az esetleges árusítási jog lehet az oka előfizetési felhívása kiadásának (szemben a keszthelyi Perger esetleges e téren való tapasztalatlanságával), illetve pesti elhelyezkedése több vevőt ígért, mint egy esetleges keszthelyi forgalmazás.

Dobby munkája címe csupán *Nuncium*. Azonban ezt mi az antikvárius által közölt 1829-es megjelenési évszám ismeretében kiegészítettük mind a cím, mind a külön nem jelzett kiadó vonatkozásában, amely Péterfalvi Molnár István kúriai döntvénytár-sorozatának vagy az 1829 húsvét utáni, vagy az 1829 Szent Márton napig terjedő ítélkezési időszakokkal kapcsolatos kiadványok egyikére (netán mindkettőre) vonatkozhat, azonban ez a kiadvány ismeretében nem

dönthető el. Mindenesetre a kiadó feltételezhetően azonos az alapmű kiadójával, azaz Fűskúti Landerer Lajossal.

VI.Szövegekölés I.

Nuncium de Codice Juris Exercituali Hungariae, Auctore Martino Georgio Kovachich,

concinnato, et typis Typographiae Regiae Universitatis excudendo, si sumtus eius impressionales per Praenumerantes, praeve legendos, sufficienter tecti fuerint. Cum autem Typographia Regiae Universitatis non dubitet, tam propterea, quod subversetur impressio Operis Viri de promovenda Jurisprudencia domestica optime meriti, cum etiam propterea, quod Codex hic contineat omnes illas leges simul sumtas, quae in Diaetis latae sunt, quoties Rex et Patria defendenda erant, et easdem scire non tantum jurisperitorum, sed fere singulorum Civium quam maxime intersit, copiosos Praenumerantes, qui ad editionem tam utilis operis libenter suam conferent Symbolam, semet insinuatuos; ideo hoc Nuncium Typographia Regiae Universitatis ad Publicum dimittit, declarando quod pro Opere hoc typis, charta, et formato, qualia haec pagella praesefert, in duobus majoris voluminis Tomis nitide imprimendo, apud omnes Typographiae hujus Regiae Distractores, Scholarum, Directores, atque ipsa Postarum Officia, cum decem florenis V. V. usque finem Maii a. c. cum postea impressio occipienda cogitetur, praenumerari possit, praetio post impressionem ad 15 fl. elevato. Praenumerationis Collectores, quicunque illi fuerint, accipient titulo fatigorum undecimum exemplar gratis, et pecunias collectas habent directe ad Typographiam Regiae Universitatis cum accurata Nominum et Characterum, qui praenumerarunt, Consignatione, cum nomina eorum ad calcem libri posteritatitrammittenda sint, vel medio Currus Diligentiae, vel securae alterius occasionis usque Nundias Medardi Pesthienses submittendas, Praenumerantes assecurando, quod in casu, si ob defectum numeri Praenumerantium Opus hoc publicam lucem videre non posset, pecunias suas recepturi sint; secus autem per Ephemerides publicas annunciabitur, quando sua exemplaria a Typographia hac Regia tollere possint.

Budae die 26. Januarii 1822.

VII.Szövegekölés II.

Nuncium de edendo Corpore Juris Georgici (Urbarialis).

Credo me nuncium jucundum gratumque omnino jureconsultis nostris, aliisque, qui *Jus Georgicum (Urbariale)* penitus nosse copiant allaturum, dum notum reddo, quod D. *Carolus Pfahler*, Doctor Juris Universi, in regno Hungariae et eidem adnexis partibus juratus Causarum Fori utriusque Advocatus, ante Professor Juris et Archon in domicilio literario Georgicon, nunc ad Directionem universorum Dominiorum Suae Illustratis D. Comitum Ladislais Festetich de Tolna S. C. et R. A. Majestatis Actualis Camerarii Juridico-Oeconomicam Referens objectorum juridicorum una et Georgici Assessor, qui primus Commentario suo insigni de *Jure Georgico (Urbariali)* regni Hungariae et Partium eidem adnexarum scripto egregie sane de republica meruit, nunc *Corpus Juris Georgici (Urbarialis)* edere intendat medio praenumerationis. Ut vero operis huius, quod fontes *Juris Georgici (Urbarialis)* continet, et secundum memorati Commentarii partem constituit, utilitas eo magis ob oculos collocetur, juvat complexum

ejusdem paucis recensere. Videlicet complectitur in se: A) *Urbaria* et quidem a) Hungariae sumtae, b) Croatiae, c) Sclavoniae, d) Banatus. — Appendicis instar Urbariis his subjungitur Urbarium pro Slavonia ab rege Carolo III. (VI) anno 1737 praescriptum. B) *Instructionis Commissariorum, et Executionum Magistratualium, Puncta Supplementalia, ac Regulationem Sylvanalem*. C) *Resolutiones Regias Intimata Consilii R. L. H. et Determinationes Comitatum, Jus Georgicum respicientia et quidem*: a) quoad Hungariam stricte sumtam et Croatiam b) quoad Slavonicam, c) quoad Banatum. His instar appendicis subjunguntur Instructio et Resolutiones Regiae praecipuae ratione Investigationum urbarialium elargitae. D) *Leges in Corpore Juris Generali contentas ac Decisiones Curiae (in quantum ad Jus Georgicum faciunt) et quidem posteriores tam in Plano Tabulari contentas quam et recentiores*. (Urbarium Transsilvaniae et accesoria ejusdem, ubi illud penitus introductum fuerit, instar supplementi et in Corpore Juris hocce et commentatum in commentario Juris Georgici comparebit). Fontes hi omnes, quos ut praebeat auctor, omnem adhibuit diligentiam, copiose tam generatim quam et speciatim illustri sunt adeo, ut etiam qui Themidis arte sacra imbutus non est, vel limina aedium illius a longinquo tantum salutavit, usum eius egregium sane capere possit, ad quem facilitandum auctor accuratum indicem rerum diligenti opera concinnavit, et quidem duplicem, uno paginas Corporis Juris Georgici altero vero paginas Juris Georgici ad combinationem fontium cum commentatis auctoris instituendam indicante. Opus hoc magna industria elaboratum commendatione, conatus vero auctoris salutem patriae illo promovendi omni favore dignus est. Illud cum Commentario Juris Georgici (quod apud infrascriptum omnesque alios bibliopolas in Hungaria, Viennae vero apud Sp. D. Agentem aulicum Matthiae Gyurkovics a 10 fl. W. W. haberi potest) nihil amplius ad consummationem Juris Georgici desiderari sinet. Pretium, quo praenumeratur, auctor in 8 flinis W. W. defixit, si (abstrahendo ab opera gravi auctoris) vel volumen operis plus minus 50 phylarum presso typo in octavo majori bonaque charta impressoria consideretur, moderatum sane. Tempus praenumerationis usque finem Septembris a. c. durabit. Opus tum paratum praenumerantibus distribuetur. Collectoribus praenumeratarum pecuniarum singula decima exemplaria pro fatigiis codent. Pecunia praenumerata infrascriptio velut generali collectori mittenda erit, qui dein exemplaria, pro quibus praenumeratum fuit, una cum gratuitis expediet. Rogantur autem sequentes Domini, ut munere collectoris fungi dignentur:

Agriae. D. Antonius Naidhart, Perceptor Archi Episcopalis.
 Albae Regiae. D. Adamus Lang, Compactor.
 Aradini. D. Aloysius Mandik, Director Gymnasii Regii.
 Cassoviae. D. Josephus Wolfstein, Professor in Academia Regia.
 Claudiopoli. D. Joannes Guttman, Bibliopola.
 Gyulae. D. Ambr. Kornely, Perceptor I. Com. Békessiensis.
 Jaurini. D. Andr. Schwaiger, jun. Bibliopola.
 Magno Varadin. D. Joannes Falitzky, Professor in Academia Reg.
 Neoplantae. D. Joannes Jankovics, Bibliopola.
 Posonii. D. Andr. Schwaiger et Josephus Landes, Bibliopola.
 Quinque Ecclesiis. D. Max. Gundel, Compactor.
 Sopronii. D. Car. Fr. Wiegand, Bibliopola.

Pesthini 1 May 1821.

Josephus Eggenberger, Bibliopola.

VIII.Szövegekölés III.

Nuncium.

Jus Revisionem Concernentium Excelsorum Dicasteriorum Consilii quippe Locumtenentialis, Curiae Regiae, et Cancellariae Aulicae transivit et favorabiliori aura spirante propediem prelo subjicietur opus, quod Extractum Decisionum Curialium in Plano Tabulari anno 1768, edito contentarum, non secus Sententiarum inde ab hoc anno usque hodierna tempora in utraque Excelsiae Curiae Tabula, latarum complectitur.

Paulo antehac prodiit opus D. Stephani Molnár, Tabularis Advocati Sententias itidem Exc.[elsiae] Curiae Regiae in se continens. Discrimen inter utramque, in eo est, quod illud notabiliores ab 1768, usque moderna tempora de verbo ad verbum descriptas adhibeat: hoc autem Extractum Sententiarum, tara ante quam post dictum annum 1768, adeoque omnium tam in Collectione Molnária Contentarum quam aliarum ab Exordio Exc.[elsiae] usque hodierna tempora latarum scituque necessariarum ordine alphabetico ob oculos sistat, nominibus etiam Litigantium, tam intuitu Decisionum in Plano contentarum, quam et Noviorum additis.

Oeconomia Operis est sequens: Extractus Sententiae cujusvis id est: Quid in quovis notabili Casu obvio per Exc.[elsam] Curiam Regiam judicatum ac decisum fuerit in certam, in certam propositionem, sive brevem Sententiam redactum, instar Regiam cujuspiam Juris enunciatur, Extractae hac Sententiae juxta Seriem Materialum colliguntur. Dein in qualibet Materia Terminus Juridicus Technicus, veluti genus quospiam totam Rem, de qui agitur, generaliter in se continens pro Directorio eligitur, toti Materiae praeponitur. Haec vocabula dirigentia juxta Seriam alphabeticam collocantur, et omnes Decisiones huc pertinentes tali generico vocabulo, v. gr. *Donatio, Fessio, Oppositio, Pignus* subordinatur. Denique ut Sententia ipsa, cujus Summarium hic exhibetur, reperiri ac pro re nata provocari possit, cuilibet, Summario provocatio Causae, in qua Sententia lata est, per Nomen Actoris, Incatti, Anni, Diei et Fori in specifico designatae (ut sic quid) [A szöveg az első oldal végével megszakad. A második oldal tartalma nem ismeretes, az eredeti példány elveszett, vagy lappang].

Jegyzetek

¹ PhD., tudományos munkatárs, Társadalomtudományi Kutatóközpont Jogtudományi Intézet, Alkotmányjogi- és Közigazgatási Jogi Osztály. Az írás a TK Jogtudományi Intézet „Nemzeti Jogi Bibliográfia. Jog- és Államtudományi Bibliográfia I. Könyvészet 1867-1950” elnevezésű kutatás keretében készült. A kézirat lezárva: 2022. május 1.

² A tétel antikvárium adatlapja: antikkovnyv.hu/konyv/egyebpapir/codice_juris_exercitialis_hungariae (utolsó megtekintés: 2022.05.01.).

³ A tétel antikvárium adatlapja: antikkovnyv.hu/konyv/egyebpapir/nuncium_de_edendo_corpore_juris_georgici (utolsó megtekintés: 2022.05.01.).

⁴ KOI Gyula: Kúriai döntvénytárra való előfizetési felhívás. – Könyvészetileg ismeretlen 19. századi egyleveles latin nyelvű magyarországi jogi nyomtatvány. (Szövegekölés). *Jogtörténeti Szemle*, 2008. 4. sz. 45-48. p. Ez a közlemény Péterfalvi Molnár István (1784-1840 u.) kúriai döntvénytárrának előfizetési felhívásáról íródott. A tanulmány által bibliográfiailag ismertté vált egylappos nyomtatvány adatai az alábbiak: PÉTERFALVI MOLNÁR István: *Nuncium praenumerationis super imprimendis Sententiis Excelsae Curiae Regiae, pro majori earum Intellectu cum Designatione Instituti, Fori Primae Instantiae, et Appelationis, ac Substracti Actionalis ad Normam Plani Tabularis in concernentes Titulos relatis*. [Pest, 1823, Fűskúti Landerer Lajos], 2 p. A mű korabeli nyomdatechnikával szedett terjedelme 63 sor. Az első oldalon 32 sor, a második oldalon 31 sor található. Az első

oldal két nagybetűvel szedett első címsor mellett három folytatólagos címsort és 24 sor főszoveget, míg a második oldal 26,5 sor főszoveget, és egy sornyi aláírást, valamint három sor terjedelmű szerzői címet tartalmaz. Lásd a nyomtatvány kereskedői leírásához az antikvárium oldalán a következő linket: antikkovnyv.hu/konyv/konyv/stephanus_molnar_nuncium_praenumerationis (utolsó megtekintés: 2022.05.01.)

⁵ A tétel antikváriumi adatlapja: antikkovnyv.hu/konyv/konyv/martinus_domby_nuncium (utolsó megtekintés: 2022.05.01.).

⁶ A Polizeiwissenschaft és a kameralisztika külhoni és hazai jelentőségére: KOI Gyula: *Évszázadok mezsgyéjén. Négy magyar közigazgatás-tudós útkeresése és életpéldája. Zsoldos Ignác (1803-1885), Récsi Emil (1822-1864), Concha Győző (1846-1933), Magyary Zoltán (1888-1945)*. Budapest, 2013. Nemzeti Közszerzői Egyetem–Nemzeti Közszerzői és Tankönyv Kiadó, 18-95. p. passim. KOI Gyula: *A közigazgatás-tudományi nézetek fejlődése. Külföldi hatások a magyar közigazgatási jog és közigazgatástan művelésében a kameralisztika időszakától a Magyary-iskola koráig*. Budapest, 2014. Nemzeti Közszerzői és Tankönyv Kiadó, 45-68. p.

⁷ Kovachich Márton György (1744-1821) Senkvicen (Pozsony vármegye) született, horvát származású szülők gyermekeként. A pesti egyetemen szerzett bölcséleti (filozófiai) doktorátust, ahol 1771-ben jutalomban is részesítették. Később, 1774 októberében az Egyetemi Könyvtár ímoka lett, később a könyvtár második öre. A királyi kincstárnál lajstromozónak nevezték ki, 1784-ben. Tíz év múlva jelen volt az erdélyi országgyűlésen. Öt év múlva, 1799-ben neje, Janka, és fia, József I. Ferenc királytól címeres nemesi levelet kapott. Ugyanekkor maga Kovachich egy Torontál megyei pusztához jutott rakitoveci Verhovác (Vrhovac) Miksa zágrábi püspök jóvoltából. Újabb öt esztendő telt el 1804-ig, mígnem javaslatba hozták királyi tanácsosi címmel az ország „diplomatico-statisztikai” történezzé történő kinevezését. E jövedelem az Egyetemi Nyomda bevételeiből illette volna meg, de olyan módon, hogy a nyomdának valamennyi munkáját át kellett engednie. A kancellária ezt azzal a meghagyással engedélyezte, hogy a jövedelmet ne a nyomdától, hanem az egyetemi alaptól kapja. Ehhez azonban a király az egyetemi alap elszámolásának „tüzetes kimutatását” szabta feltételül. József nádor és az országgyűlés megbízásából a hazai (főúri, főpapi, családi) magánlevéltárakat végig járó kutatóutat („irodalmi utazást”) tett, amely öt és fél esztendőt vett igénybe (1810. június 10-től 1815. december 10-ig). Ezen utazást a két Kovachich saját költségén tette, közben másokat is segítettek különféle forrásművek kiadásában. A 300 ívrét kötetből álló kéziratok gyűjteményét a Magyar Nemzeti Múzeumra hagyományozta. Főbb jogi munkái: KOVACHICH Márton György: *Vestigia comitorum apud Hungaros ab exordio regni eorum in Pannonia, usque ad hodiernum diem celebratorum*. Buda, 1790. Egyetemi Nyomda. KOVACHICH Márton György: *Supplementum ad vestigia comitorum apud Hungaros ab exordio Regni eorum in Pannonia, usque ad hodiernum diem celebratorum*. Buda, 1798-1801. Egyetemi Nyomda. KOVACHICH Márton György: *Formulae solennes styli in cancellaria, curiaque regum, foris minoribus, ac locis credelibus, authenticisque regni Hungariae olim usitati. Quas in subsidium diplomaticae, ac veteris iurisprudentiae hungaricae portissimum practicae ante Verböczyanae e coaevis codicibus manuscriptis collectas edidit*. Pest, 1799. Trattner Mátyás. KOVACHICH Márton György: *Codex authenticus iuris tavernicalis statutarii communis complectens monumenta vetera et recentiora partim antea vulgata, partim hactenus inedita*. Buda, 1803. Egyetemi Nyomda. KOVACHICH Márton György: *Nuncium ad excelsos Regni Hungariae proceres, et universos patriae cives de collectionibus et lucubrationibus literariis, quibus sinceram rerum Hungaricarum notitiam e suo instituto diplomatico-iuridico-historico in lucem promere connatur*. Buda, 1804. Egyetemi Nyomda. KOVACHICH Márton György: *Codex juris decretalis ecclesiae hungaricae quem ad sua capita revocatum, et in ordinem systematicum reductum, sub suis rubricis, ipso textu decretorum comitalium fideliter expressit, fontes rite citavit, et ven.[erabilis] clerici s.[anctae] ecclesiae hung. reverenter dicavit*. Pest, 1815. Trattner János Tamás. Lásd: id. SZINNYEI József: Kovachich Márton György. In id. SZINNYEI József: *Magyar írók élete és munkái* VI. Kende-Kozocsa. Budapest, 1899. Hornyánszky Viktor, 1170-1171. h. (élete), 1171-1175. h. (művei), 1175-1182. h. (levelei és kéziratban fennmaradt munkái). Művei között 25 történelmi mű, közte számos jogi forráskiadás kerül felsorolásra. (Szinyeyi alapműve nem az oldalakat, hanem a hasábkot számozza). MÁRKUS Dezső: Kovachich Márton György. In MÁRKUS Dezső (szerk.): *Magyar jogi lexikon öt kötetben. Számos szakférfi közreműködésével* V. Kiutalványozás-perfüggőség. Budapest, 1904. Pallas, 44-45.

⁸ Kovachich József Miklós (1798-1878) Budán született. Már 12 évesen apja mellett tanulta a jogi forráskutatás és az okiratmásolás fogásait. Roppant korán, csodagyermekként 17 évesen bölcséleti (filozófiai) doktori címet szerzett. Igen ifjan, 1816. június 27-én a Nemzeti Múzeum Könyvtárának (jelenleg: Országos Széchényi Könyvtár, azaz Magyarország nemzeti könyvtára) könyvtárosa, korabeli latin kifejezéssel *adjunctus*. Tizenkilenc évesen, 1817-ben Borsod vármegye táblabírája. Négy évvel később, 1821-ben lemondott hivataláról, hogy elhunyt tudós édesapja kéziratait rendezhesse. Ezt követően 1825-től az *Archivum Regni* alleveltárnoka; majd később 1832 és 1870 között az intézmény igazgatója. Atyjához hasonlóan forráskiadványok és forráskritikai tanulmányok sorát köszönheti neki a hazai jog- és államtudomány, illetve diplomatika. E körben csak a jelentősebb jogi forráskiadványokat soroljuk fel: KOVACHICH József Miklós: *Monumenta veteris legislationis hungaricae, quae nunc primum detecta, ex originalibus authenticis desumsit et vulgavit...* Kolozsvár, 1815. Református Kollégium. KOVACHICH József Miklós: *Monumenta veteris legislationis hungaricae, hactenus inedita partem ex originalibus, partem ex transsumtis authenticis, partem etiam ex credibilibus copiis coaevis desumsit, et primum edidit...* Zágráb, 1815. Antun Novosel. (A *Monumenta veteris* második kötete, melyet id. Szinyeyi *segmentum secundum*

néven hivatkozik. Bár a kifejezés a címben nincs, de a szó alapján az MKDNY adatbázis a kiadványt megtalálja. A kolozsvári kiadású első kötettel szemben e második kötet Zágrábban jelent meg). KOVACHICH József Miklós: *Lectiones variantes decretorum comitialium i. [ncltyi] Regni Hungariae, in corpore juris hungarici editorum, quas ex collatione textus eorum cum originalibus authenticis eruit.* Pest, 1816. Trattner János Tamás. KOVACHICH József Miklós: *Sylloge decretorum comitialium incltyi regni Hungariae, quae in vulgato corpore juris hungarici, hactenus, aut penitus desiderabantur, aut aliqua sui parte, manca regerebantur, et oblivioni postliminio, recenter erepta sunt. In articulos, rubricis provisos, divisa, collegi, indicem realem subjecit, et in supplementum collectionis, peculiariter excudi curavit.* Pest, 1818. Trattner János Tamás. KOVACHICH József Miklós (1820): *Notitiae praeliminares ad syllogen decretorum comitalium Quae in vulgato corpore juris hungarici, hactenus aut penitus desiderabantur, aut aliqua sui parte manca referebantur, et oblivioni postliminio recenter erepta sunt, cum observationibus criticis in editiones corporis juris.* Pest, 1820. Trattner János Tamás. Életére lásd: id. SZINNYEI József: Kovachich József Miklós. In id. SZINNYEI József: *Magyar írók élete és munkái VI. Kende-Kozocsa.* Budapest, 1899. Hornyánszky Viktor, 1166-1167. h. (élete), 1167-1168. h. (művei), 1168-1170. h. (kéziratai). Továbbá: KOI Gyula-SCHWEITZER Gábor: A levéltári kutatás. In *Empirikus jogi kutatások.* Szerk.: JAKAB András – SEBŐK Miklós. Budapest, 2020. Osiris, 486. p.

⁹ KOVACHICH Márton György-KOVACHICH József Miklós: *Astraea, complectens subsidia literaria ad historiam legislationis et jurisprudentiam Hungaricam conscripta communi opera I-II.* Buda, 1823, Egyetemi Nyomda.

¹⁰ Az elveszett törvények a következők: II. Endre 1231. évi törvényei; IV. Béla 1267. évi törvényei; III. András 1291. évi törvényei; I. Mária 1385. évi törvényei; az ország rendjeinek 1386. évi törvényei; és Zsigmond 1397. évi törvényei; továbbá I. Ulászló 1440. évi, továbbá 1444. évi törvényei; az 1445., 1446., és 1447. évi országgyűlések egyes kihagyott törvénycikkei; I. Mátyás nyolc törvénye 1458 és 1475. között; II. Ulászló fia, II. Lajos nevében kiadott 1508. évi koronázási hitlevele; II. Lajos hat törvénye 1518-ból és 1521-ből; az ország rendjeinek 1539. évi törvényei; az ország rendeinek 1594. évi törvényei; II. Ferdinánd 1619. évi dekrétumai; IV. Ferdinánd 1647. évi koronázási hitlevele; I. József 1687. évi koronázási hitlevele. Lásd: KOLOSVÁRI Sándor: *Corpus Juris Hungarici.* In MÁRKUS Dezső (szerk.): *Magyar jogi lexikon öt kötetben. Számos szakférfi közreműködésével II. Bíró-dézsma.* Budapest, 1899. Pallas, 686-687. p.

¹¹ Az Árpád-kori felfedezett törvények magyar szövegére: SZILÁGYI Loránd: *Árpád-kori törvények.* Budapest, 1955. Felsőoktatási Jegyzetellátó, 92-100., 108-116., 116-128. p. A törvénytárba fel nem vett törvények kapcsán Kolosvári megállapítja, hogy a két Kovachich ezek összegyűjtésén „a legbizuzgóbban és a legsikeresebben fáradozott” (KOLOSVÁRI 1899, 686.). Kolosvári azt mondja Kovachich József Miklósról, hogy a *Corpus Juris Hungarici* (röv.: *CIH*) kialakítása során használt 36 magángyűjteményben fennmaradt kéziratos kódex közül 31-et ismert. Érdemes utalni e legfontosabb jogi gyűjteményekre (KOLOSVÁRI 1899, 690.), és arra a tényre, hogy a Kovachichok végső céljuk új *Corpus Juris Hungarici* kiadása volt. V. WINDISCH Éva: *Kovachich Márton György, a forráskutató* (s.a.r., bev. tan.: GLATZ Ferenc). Budapest, 1998, MTA Történettudományi Intézet, 188-203. Az új *Corpus Juris Hungarici* a milleniumi emlékkiadás során valósult meg, bár alapvetően konzervatív módon.

¹² A Kovachichok által ismert források alapadatai: 1)A Festetich-féle kódex (1583) *Varia decretum regum Hungariae*; 2)Fejérváry-kódex (1559 után); 3)A bárfaei kisebb kódex (1550 körül); 4)Kollár I. kódex (1564 után) *Decreta regum Hungariae*; 5)Illosvay kódex (1544-1567 körül) *Decreta et constitutiones regni Hungariae*; 6)Nádasdy-féle nagyobb kódex (1558 körül); 7)Kassai kódex (1564) *Liber reipublicae cassoviensis Anno Domini 1564*; 8)Kamarai kódex (1560 körül); 9) Nádasdy-féle kisebb kódex (1572 körül); 10)Az ún. Registraturalis kódex (1574) *Articulatorum in diversis congregationibus per statua et ordines regni tractatorum liber*; 11)Az Eszterházy-féle kisebb kódex (1575-1583) *Manuscriptorum decretorum regni Hungariae*; 12)A bárfaei nagyobb kódex (1578 után); 13)A budapesti ELTE Egyetemi Könyvtár kódexe (1578 utánról); 14) Az Eszterházy-féle nagyobb kódex (1583 körül) *Decreta divorum regum Hungariae in Manuscripto*; 15)A Ráday-kódex (16. század vége; vagy a Nádasdy kisebb kódex másolata, vagy mindkettő azonos forrásból lett merítve); 16)A kétkötetes Szapáry-kódex (16. század vége) *Antiquae Constitutiones et Decreta regni Hungariae a primo rege Apostolico Sancto Stephano usque regem Rudolfum II, in anno 1583 condita*; 17)Kollár II. kódex *Acta publica regni Hungariae* (1594 vagy utána); 18)Kollár III. kódex *Decreta quaedam et diplomata regum Hungariae*; 19)A bécsi császári könyvtár kódexe (16. század) – elvileg Mossóczy Zakariás munkája; 20)A lőcsei I. kódex (1570); 21) A lőcsei II. kódex *Decreta et statutiones, processus et institutiones, divorum regum regni Hungariae a plurimis annis edita et in unum recollecta* 22)A lőcsei III. kódex (1554) *Decreta et statutiones, processus et institutiones, divorum regum regni Hungariae a plurimis annis editae et in unum collectae*; 23)A túróci kódex (16. század); 24)A körmöcbányai I. kódex (1563) *Decreta certorum quorundam regum Hungariae, Andreae, Sigismundi, Szilágyi, Ladislai II., Mathiae I., Tobias Czanalet Cremnicensis Montanaista 1563*; 25)A körmöcbányai II. kódex (16. század); 26)A beszercebányai kódex (16. század, szakadozott, elöl csonka); 27)A selmebányai I. kódex (16. század); 28) A selmebányai II. kódex (16. század); 29) A selmebányai II. kódex (16. század); 30) A selmebányai III. kódex (16. század); 31) A selmebányai IV. kódex (16. század). KOLOSVÁRI 1899, 687-690.

¹³ A Kovachichok által nem ismert (illetve az ő idejükre elveszett) források alapadatai: 1) Az esztergomi káptalan kódexe (a Kovachichok kutatása idejére elveszett, a II. Ulászló-kori decretum-kódexen lévő megjegyzés tudósít a létéről); 2) Gregoriánczy Pál-kódex (1583 körül?); 3) Mossóczy Zakariás-kódex /Mossóczy autográf kézirata/

(1583 körül); 4) Egri kódex (1583 körül?); 5) A bécsi császári könyvtár pergamenkódexe (15. század). KOLOSVÁRI 1899, 687. Megjegyzendő, hogy a Szent István törvényeit tartalmazó kódexek vonatkozásában az Árpád-kori törvények néhai kutatója, Jánosi Monika több pontosítást is tesz. JÁNOSI Monika: *A Szent István törvényeit tartalmazó kódexek. Különlenyomat a Magyar Könyvszemle 1978. évi 3-4. számából*. Budapest, Akadémiai Nyomda, 1978. 227. (Tizenkét kódex pontosítása a jelenlegi lelıhelyekkel és jelzettekkel, kivéve a hg. Eszterházy Könyvtárban található két Eszterházy-kódexet, illetve a Lócsei Levéltárban lévı ún. Lócsei III. kódexet).

¹⁴ A latin szótáirodalomból vö. pl.: BURIÁN János (szerk.)-ÉDES Jenı (átđ.): *Latin-magyar szótár a középiskolák használatára*. Budapest, 1941, Franklin Társulat, 523.

¹⁵ EREKY István: *Jogtörténelmi és közigazgatási jogi tanulmányok II*. Eperjes, 1918. Sziklay Henrik, 79. p. fıszöveg és 1. lj.

¹⁶ KOVÁCS Eszter-V. ECESEDY Judit (összeáll.): *Magyarország bibliographiája 1712-1860 IX. Pótlások Petrik Géza Magyarország bibliographiája 1712-1860 című művéhez. 1701 és 1800 között megjelent magyarországi (és külföldi magyar nyelvű) nyomtatványok*. Budapest, 2017. Országos Széchényi Könyvtár, 330.

¹⁷ BALOGHY István: *A magyar királyi Egyetemi Nyomda címjegyzéke 1777-1877*. Budapest, 1882. Egyetemi Nyomda, 12. p. (Kovachich 1804-es *Nunciama*). Világhálós elérhetıség: mek.oszk.hu/13500/13501/13501.pdf (utolsó megtekintés: 2022.05.01.). Kovachich három más művére lásd: BALOGHY 1882, 16. p. (két mű), 164. p. BREZANÓCZY Ádám: *Nuncium. Instituta et Musea Regiae Scientiarum Universitatis Hungaricae, Quibusvis, illa inspicere volentibus, sequentibus, diebus patent; et quidem. Jelentés. A' Magyar Királyi Universitas' Szerzemény[e]i 's Museum[a]i, kinekkinek (!), ki azokat meglátogatni kívánnya, itt következı napokon nyitva állanak, úgymint. Nachricht. Bestimmte Tage, an welchen die bei der königlichen Pester Universität bestehenden Musea zu Jedemmanns Besichtigung offen stehen*. Buda, 1816. Egyetemi Nyomda, 1-2. p. Itt a nuncium szó csupán 'jelentés' alakban áll. A mű nem szerepel az egyetemi nyomda német munkáit felsoroló francia nyelvű gyűjtésben: KIRÁLY Péter: *Publications allemandes*. In KIRÁLY Péter (szerk.): *Typographia Universitatis Hungaricae Budae 1777-1848*. Budapest, 1977. Akadémiai Kiadó, 479-481. p. HARTLEBEN, Conrad Adolf: *Nuncium. Siquidem opus: Enchiridion juris ecclesiasticum singulari ad alienas Confessiones attentione, ab Ad.[notationes]R.[everendissimus] ac Clariss.[imus] Domini Nicolaio J. Cherier. Anastasia I. évf. (1838) 14. sz. 56. Félévenként újrakezdıdı számozással (egy szám 4 oldal terjedelmű volt). Az Anastasia (néhol: Anastasia) 1838 januárja és 1839. május 10. között megjelenı folyóirat volt. 1838 második féléve után alcíme szerint Egyházi szépművészetek tára, késıbb az Egyházi, polgári, és családi érdekek tára. Szerkesztıje és kiadója Gyarmathy János volt, a kiadvány a Szion, illetve a Magyar Szion melléklapja volt. A folyóiratról szól a kiváló magyar biobibliográfus szócikke: VICZIÁN János: *Anastasia*. In DIÓS István - VICZIÁN János (szerk.): *Magyar katolikus lexikon I. A-Bor*. Budapest, 1993. Szent István Társulat, 454-455.*

¹⁸ V. WINDISCH Éva: *Kovachich Márton György élete és munkássága. Doktori disszertáció*. Budapest, 1947. Eötvös Loránd Tudományegyetem. GLATZ Ferenc: *Szolgálatban egy életen át*. In V. WINDISCH Éva: *Kovachich Márton György, a forráskutató* (s.a.r., bev. tan.: GLATZ Ferenc). Budapest, 1998. MTA Történettudományi Intézet, 7-10. p. H. BALÁZS Éva: *Gondolatok V. Windisch Éva Kovachich Márton György-monográfiájáról*. In V. WINDISCH Éva: *Kovachich Márton György, a forráskutató* (s.a.r., bev. tan.: GLATZ Ferenc). Budapest, 1998. MTA Történettudományi Intézet, 213-218. p.

¹⁹ SULICA Szilárd: *Fessler levelezése Kovachichcsal. Különlenyomat a Műhely-ből*. Pécs, 1943. Kultúra Könyvnyomdai Műintézet-Mayer A. Géza és Tsai.

²⁰ KOVACHICH Márton György: *Codex Iuris Exercitialis Hungariae Decretalis in quo universum Institutum Exercitationis pro defensione patriae ipsis decretorum Comitium textibus in ordinem systematicum reductis sub suis rubricis expressum est industrii Martini Georgii Kovachich senqviensis*. Zágráb, 1815. Szerző, 287 f. (Barna gubacstintairás).

²¹ Az elıszó keltezése az 5. foliın: „Zagrabiae in Arce Residentiae Episcopalis. Die ultima augusti, A. 1815. otatis mea. (Alatta Kovachich sajátkezű aláírása, a szöveg az ő kézírásával).

²² Az Országos Széchényi Könyvtár Kézirattárának munkaközössége (összeáll.): *Kéziratos források 1789-1867*. Budapest, 1950. 98. p. (1261. tétel).

²³ Cenzúrahivatali kézirat jelzés: „Identarium offo Revisor Libros 16a Januarii 1816.” Nagy Antal cenzor kézírásával: „Virtute Decreti Excelsi Consilii Regii Lottlis incl. die 23a / Octobris 1821. N[o.] 27320 Regia Typographia Universitatis incl. / [szöveg hiány] Directori Mathiae Antonis Markovich dimmissi, cum[oque] Gremial Librorum Revisoratus Officiis Communicati Alami (?) Alonii (?) Scriptuos / voluminosus Liber Martini Georgii Kovachich sub Titulo / Codex Iuris Exercitialis Hungarici. / Admittitur ad imprimendum. Exped. ex Officiis Buda 23a Januarii 1822. Inprotocolatum pag. 56a No 4o Antonius Nagy Censor et revisor. LSO.”

²⁴ Az elıszólap belsı oldalán kézírásos felirat: „A széchényi (!) országos könyvtárnak szentelė ngos. Kovachich Jozsef (!) Miklós kir. tanácsos és orsz. levéltári igazgató úr. Pesten, oct. 28. 1869.”

²⁵ „His, credentialibus item, et instructione D. Iudicis Curiae Regiae, tamquam Excelsa Deputationis Presidis, munitus quoniam nescivi, an Supervicturus, an etiam an etiam operae pretium relaturus vim, itineris impendia, qua

benignissimus Princeps munificentissima destinavit demisse labans ante initium Juni A. 1810. profectus magnam partem Hungaria Superioris peragravi.” KOVACHICH M. GY. 1815. 3. p. 21-25. sor.

²⁶ „I.De Exercita Regis

II.De Exercita generali Regnicolarum

III.De subsidiis belli tam pecuniariis, quam anonariis

IV.De Confiniis et Castris tam publicis quam privatorum et gratuitis labonibus (?) et illa deputatis

V.De Disciplina Exercituantium Singularum partium materima in sua Capita, Titulos, Articulos et Paragraphorum.” KOVACHICH M. GY. 1815. 4. p. 11-14. sor.

²⁷ „Pars I.De officiis et exercitu Regio

Pars II. De generali Exercitu Regnicolarum

Pars III.De subsidiis belli

Pars IV.De Confiniis et Castris (VII.De provisione confiniorum)

Pars V. De Disciplina Exercituantium.” KOVACHICH M. GY. 1815. 14-47. p. A főcímekre: 14. p. 11-14. sor.

²⁸ Id. SZINNYEI József: Pfahler Károly. In Id. SZINNYEI József: *Magyar írók élete és munkái X. Ótocska-Popea*. Budapest, 1899. Hornyánszky Viktor, 1109. h.

²⁹ PFAHLER Károly: *Jus Georgicum Regni Hungariae et Partium eidem adnexarum commentatus est I-II*. Keszthely, 1820. Perger Ferenc. A kötet –kissé összetett- kollációja a könyvtári leírásokban tévesen szerepel, helyesen (tőpéldánybólautopszia útján megállapítottan) az alábbi: (2), (2), (10), (1), (5), cxxxv, (1), 352, 174, (2). Megjegyzendő, hogy az általunk használt példány Fejér György (1766-1855) történetíró, teológiai doktor, prépost-kanonok, az Egyetemi Könyvtár igazgatója autográf névbeírással, beragasztott tulajdonjegy-címkéjével van ellátva. A Pfahler-alapművet a hazai mezőgazdasági könyvészet is regisztrálja: BAKÁCS István-DÓCZY Jenő-GERENDÁS Ernő: *Bibliographia Oeconomica Hungariae II. 1806-1830. A magyar gazdasági irodalom könyvészet II. 1806-1830*. Budapest, 1938. Egyetemi Nyomda, 152. p. (Pfahler művének 1820-as keszthelyi kiadása a 2844. tétel).

³⁰ Péterfalvi döntvénytára minden darabjának kimerítő bibliográfiai leírását adtuk korábbi írásunkban. KOI 2008. 47-48. p. 6. vj.

³¹ HARASZTY György: *Repertorium et extractus sententiarum curialium, in editione Molnariana contentarum. Seu ab anno 1769 usque anni 1823, Terminum post Paschalem latarum Ordine Alphabetico elaboratus*. Miskolc, 1829. Szigethy Mihály, 187-198. p.

³² id. SZINNYEI József: Kovachich Márton György. In id. SZINNYEI József: *Magyar írók élete és munkái II. Caban-Exner*. Budapest, 1899. Hornyánszky Viktor, 996. h.

³³ Mind Molnár, mind Kovachich művéhez kapcsolható Eötvös Ignác azon kortárs munkája, amely a korabeli CIH törvényeinek visszakereshetőségét kilencféle jogági alapú szójegyzék, név- és tárgymutató alapján igyekezett megkönnyíteni. Hasonló törekvés Aszalai István 1694-es tárnokszéki jogi műve óta ismeretes a hazai jogban. EÖTVÖS Ignác: *Extractus synoptico-encyclopaedicus legum in Corpore Juris Hungarici contentarum in suas materias divisus*. Buda, 1829. Egyetemi Nyomda.